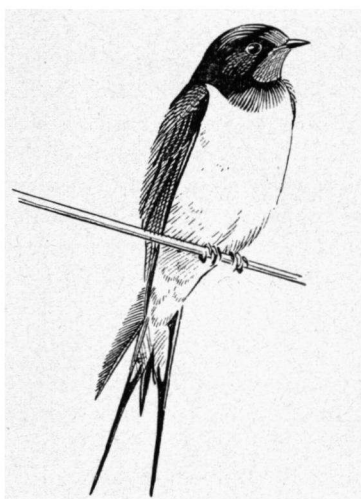

BETER SAMEN MÉT DAN ZÓNDER VOGELS

Gevleugelde medebewoners

Door W. Chr. Bedding

In ons zomerhuisje op Texel heb ik onder de uitstekende dakrand, tegen de dakspanten aan, een aantal vogelnestgelegenheden aangebracht in het idee te zien wat er mee zou gaan gebeuren.

Deze zijn van verschillende vorm: vlakke plankjes ongeveer 12 x 12 cm en balconnetjes niet groter dan 6 x 12 cm, die het afglijden tijdens de slaap onmogelijk moeten maken. Op enkele van de vlakke plankjes heb ik in de winter van '67 op '68 wat resten van een boerenzwaluw-nest neergelegd om de zwa-

luwen te lokken.

In de lente van 1968 vestigde zich op een plankje aan de oostzijde van een spant (de lijszijde bij de overheersende westenwind in de zomer) een boerenzwaluwfamilie. De loefzijde bleef op alle plankjes onbewoond.

Het vreemde was, dat vóór de eieren uitgekomen waren op sommige momenten drie boerenzwaluwen op kale takken in de nabije omgeving van het nest te zien waren. Wij vroegen ons daarom af hoe de familie-verhouding wel kon zijn.

Gezien onze indische ervaring met zwaluwen, voelden wij ons zeer vereerd met deze medebewoners en probeerden zoveel mogelijk niet te opdringerig te zijn met onze aandacht en slechts uit de verte waar te nemen.

Onbeantwoorde vragen

Op een middag werd onze aandacht getrokken door een der zwaluwen, die moeilijk vliegend ten slotte zwaar hijgend en met uitgestrekte vleugels en met het kopje naar ons toegekeerd op niet meer dan 3 meter afstand op de grond ging zitten. Wij hadden de situatie op dat moment echter helemaal niet door en eerst achteraf begrepen wij dat dit gebaar een verzoek om hulp aan de mens kon voorstellen. De volgende morgen troffen wij deze zwaluw dood aan, zittend op een houten plankje, dat onder het raam van onze slaapkamer was blijven liggen.

Op ons maakte de vogel de indruk te zijn vergiftigd daar zijn ongewoon gedrag onmogelijk een normaal sterven van ouderdom kon aanduiden.

Dieren trekken zich dan gewoonlijk terug om ver van en onzichtbaar voor de bewoonde wereld hun laatste uren door te brengen.

Ik zal de lezer de beschrijving besparen van de gevoelens van deernis, onmacht en verontwaardiging, die ons vervulden. Men voelt in zich de opwelling het eigen vak, chemie, te vervloeken ook al heeft men niets met de fabricatie van dergelijke giften te maken.

Dit zijn echter persoonlijke reacties. Objectief gezien moet de vraag worden gesteld: Wanneer sterven de zwaluwen als ze normaliter van ouderdom sterven? Is het waarschijnlijk, dat een vogel, die de gehele reis van Afrika naar het Noorden gemaakt heeft, zo kort na aankomst sterft? Was dit een overgebleven vogel, waarvan de partner onderweg gestorven was, die zich bij de jongere generatie had aangesloten? Waarom zagen wij drie vogels bij één nest? Dit zijn vragen, waarvan er diverse niet beantwoord kunnen worden. Hadden wij de vogel kunnen helpen door hem een lepel norit met water toe te dienen? Hoe overwint men de angst, die een vrije vogel als een zwaluw ondergaat als hij door een mens wordt benaderd? Wie heeft ervaring?

Telling

Dit gebeuren was een aanleiding om later een rondtocht over Texel te maken en een telling te verrichten van het aantal zwaluwen, dat wij in de lucht zagen in de tijd dat de jongen nog op het nest zaten. Met de auto konden wij niet meer dan 18 tot 20 stuks van zuidwest tot noordoost in de lucht aantreffen. Het is mij niet bekend of boeren- en huiszwaluwen ook boven zee fourageren. Ik dacht dat dit alleen geschiedde door gierzwaluwen. Wij konden ons niet aan de indruk onttrekken, dat de zwaluwenpopulatie op Texel en waarschijnlijk ook elders door het eten van met D.D.T. en andere landbouwvergiften beladen insecten al sterk is uitgedund.

Jonge zwaluwen

Zo nu en dan kwamen andere zwaluwen langsvliegen en keken onder de dakrand naar de jongen zonder op het nest te komen. Eens maakten wij een massaal bezoek mee van ongeveer 10 zwaluwen, waaronder verscheidene jongen, waarvan er enkele tegen de muur bleven hangen en andere op de dakrand zaten. Wat hierbij opviel was dat er ook huiszwaluwen onder om de jongen te bewegen om uit te vliegen omdat de ontwikkeling door de waren. Wij dachten eerst, dat deze bezoeken een aanmoediging voorstelden dood van een der ouders mogelijkerwijs was vertraagd. Toen de twee jongen konden vliegen en op een van de waslijnen gevoerd konden worden bleken uit een ander nest in de buurt ook twee jonge huiszwaluwen een pied-à-terre op die lijnen te hebben gevonden, zodat wij weer twijfelden aan onze mening.

Het was nu interessant om te zien hoe de kopjes van de boerenzwaluwjes opzij gingen om naar boven te kijken terwijl de huiszwaluwen geen enkele belangstelling toonden voor wie daar, voor ons bijna onzichtbaar, hoog in de lucht voorbij vloog. Op een ander moment waren de rollen juist omgekeerd. Omdat de jongen ook voor niet-soortgelijke andere voorbij

vliegende vogels niet de minste belangstelling toonden is de conclusie misschien niet te gewaagd, dat deze jongen reeds een uitzonderlijk scherp gezichtsvermogen bezitten of door middel van andere perceptievermogens tot deze herkenning van hun ouders in staat gesteld worden.

Zodra de jongen enigermate zelf op insectenjacht konden gaan, kwamen ze niet meer terug op het nest, dat blijkbaar te laag, te geëxponeerd en te koud gelegen was. Blijkens een ervaring, die ik op Java met een „fokkerij” van circa 8 à 900 zwaluwen heb opgedaan, zijn deze vogels er zeer op gesteld om hun nesten in een stabiele, wat warmere luchtlaag te bouwen, hetgeen te begrijpen is als het dier de gehele dag aan grote luchtsnelheden is blootgesteld geweest.

Hoewel ik het volgende voorjaar wel tijlpende zwaluwen op bezoek heb gehad, konden ze niet tot nestbouw besluiten.

Winterkoning

Wat de balconnetjes betreft, is er één op een mezenopening na, met veertjes en andere zaken dichtgemaakt, terwijl aan de andere (noord-) zijde van het huisje er één regelmatig door een winterkoninkje wordt bewoond. De regelmatigheid is af te lezen van de guanoafzetting, die keurig buiten het balkon wordt afgezet en op een olietank terecht komt.

Eens zat ik in het schemeruur in de auto op circa 12 meter afstand van het nest met het front naar het oosten gericht, zodat ik met de achteruitkijkspiegel tegen de nog lichtende westelijke hemel nog iets hoopte waar te nemen van het thuiskomen der vogels. Toen ik daar veilig en onbespied meende te zitten, kwam een winterkoninkje van een meter of drie afstand in de auto kijken om te zien wat ik daar uitspookte, onder het uitstoten van het bekende onraadsignaal. Toen de vogel zag, dat ik rustig bleef zitten, verdween hij weer. Niet lang daarna zag ik een voorwerp met grote snelheid horizontaal tegen het huis aanvliegen, waarbij ik een zachte doch duidelijke klap waarnam. Het „voorwerp” bleef aan de muur kleven en maakte nog enige sprongetjes in horizontale richting om te zien of alles pluis was en verdween toen in het balconnetje, waaruit ik diverse malen een winterkoninkje te voorschijn had zien komen.

Als wij nu in de groeiende duisternis een geluid horen alsof er een kleine bal tegen de muur wordt geworpen zeggen mijn vrouw en ik tegen elkaar: „daar gaat hij weer naar bed”. De snelheid is zo groot, dat hij met de pootjes vooruitgestoken zal moeten landen.

Is dit een normaal gedrag voor een winterkoning of iets dat alleen aan boomklevers e.d. is voorbehouden? Of, is het een afwijking, die, lach niet, door een hersenschudding veroorzaakt kan zijn?

Ik heb n.l. enige jaren daarvoor een ontmoeting gehad met een winterkoninkje, dat door de openstaande deur naar binnen was gevlogen en bij mijn binnenkomst, ondanks mijn kalmerend praten, enige malen tegen de ruiten vloog en daarbij het bewustzijn verloor. Nadat ik het diertje in een ongebruikt vogelhuisje had gelegd om bij te komen, ging ik na een uur kijken hoe het er mee stond. Op het moment, dat ik naar binnen wilde

kijken snorde iets naar buiten. De schrik die het toen onderging, moet ik nog altijd boeten met een scheldpartij als het mij in de omgeving waarneemt.

Gedurende enige jaren heb ik uitsluitend een eenzaam winterkoninkje gezien en eerst in '69 moet er ergens een nest zijn geweest en verschenen ook jongen op de voedertafels. Mijn herkenningsvermogen is echter absoluut onvoldoende om te verklaren of mijn medebewoner daarvan familie is of niet.

Moraal

Tenslotte eindig ik met de moraal van dit verhaal:

1. Nu D.D.T. verboden is, doe rustig een extra schep meer van de overige insecticiden op het chemische dieet van de landbouw en verdelg de natuurlijke insectenjagers, zoals zwaluwen (zie „Silent Spring”).
2. Met een paar nestplankjes onder de dakrand is nog veel interessants waar te nemen.
3. Vergeet echter niet, zoals ondergetekende deed, om de correcte data te vermelden en noteer deze in een dagboek. Daardoor zouden enkele vragen, die gesteld zijn, waarschijnlijk reeds beantwoord kunnen worden.

• *Ir. W. Chr. Bedding, Beethovenstraat 141 hs, Amsterdam-Z.*

Bescherming van de roek in Nederland en België gewenst

Het Coördinatie-Comité voor de Bescherming van Vogels te Brasschaat, België heeft een brief gericht aan de minister van Landbouw in België en om de bescherming van de roek verzocht. Ook in Nederland is algehele bescherming ten spoedigste gewenst. H. R. Feijen schreef reeds over de achteruitgang van de roek in Nederland (zie jrg. 18, pag. 288). De roek is in Nederland de laatste 20 jaar met 80 tot 85 % achteruitgegaan. Ten opzichte van 1967 bedroeg in 1970 de achteruitgang 25 %. De achteruitgang is voor het grootste deel te wijten aan vervolgingen door de mens. De roek kan als een overwegend nuttige vogel voor de landbouw worden beschouwd. Als koloniebroeder loopt de soort veel grotere risico's dan de andere kraaiachtigen. Opzettelijke vergiftiging en kappen van bomen droegen het hunne bij tot vermindering van de stand. Zonder veel overdrijving kunnen wij thans stellen dat de roek met uitroeiing wordt bedreigd. Zelfs als beschermde vogel zal de roek het nog zwaar genoeg te verduren hebben, ingevolge zijn gelijkenis met de zwarte kraai. (zie ook „Driemaandelijks mededelingenblad van het C.C.B.V.", okt-nov-dec. '71, pag. 13-14).

J.T.

Zieke bergeenden

Het Centraal Diergeneeskundig Instituut te Doorn en de toxicoloog dr. Koeman uit Utrecht zijn er in geslaagd te achterhalen wat de bergeenden mankeren die regelmatig dood of zwaar ziek in de Oosterschelde gevonden worden. Vorige week berichtten wij u dat deze eenden vergiftigingsverschijnselen vertoonden en dat zij een ziekte opgelopen moeten hebben bij het punt waar de riolering van Bergen op Zoom in de Oosterschelde uitmondt. De heer Jans kwam in het bezit van dode en nog net levende eenden en stuurde deze op naar Doorn en Utrecht. Na naarstig zoeken is de aard van de ziekte en de geneesmethode nu vastgesteld. Wat bleek het geval? Door besmetting met het rioolwater raakten de eenden hun vet kwijt. Hierdoor verzwakten zij zodanig dat ze niet meer konden zwemmen. Nu heeft een bergeend altijd maagwormen, maar doordat de eenden zo verzwakten werden er dit teveel: zij liepen een maagworminfectie op. Door de eenden met het geneesmiddel Pipe Razine te behandelen en daarna nog eens met een wederinvettingsmiddel zijn de eenden binnen de kortste tijd weer kerngezond. Mocht u in de Oosterschelde gaan vissen en een zieke bergeend vinden, de heer Jan in de Hobbemastraat is er blij mee. („Brabants Nieuwsblad", 25 november 1971).